

Butlletí Informatiu d'*història de l'educació*

Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana

Núm. 25, abril-setembre 2008, - 2a època

History of Education Bulletin
Bulletin d'Histoire de l'Éducation
Boletín de Historia de la Educación

En aquest número hi trobareu:

Cent anys de protecció de la infància problemàtica	1
El que ha esdevingut	2
Informacions d'interès	5
Llibres	9

CENT ANYS DE PROTECCIÓ DE LA INFÀNCIA PROBLEMÀTICA

La commemoració, aquest any, del centenari de la creació de la *Junta Provincial de Protecció a la Infància*, de Barcelona, és un bon motiu per recordar la tasca pionera desenvolupada en aquest camp per Ramon Albó i Martí (Barcelona, 1872 -1955) i Mn. Josep Pedragosa i Monclús (Sant Esteve de Palautordera, 1872 - Barcelona, 1954). Tots dos representen figures emblemàtiques de l'acció que es duu a terme a la Catalunya de principi del segle XX per millorar les condicions materials i morals dels menors amb conductes asocials. Albó i Pedragosa treballaren, especialment, amb els menors que eren a les presons o tancats en altres centres per aconseguir-ne la rehabilitació. La seva tasca social no es limità, però al treball amb els menors empresonats; s'amplià molt més i abastà el camp general de la protecció del menor en els seus diferents àmbits. Albós i Pedragosa

formaren part de les diferents juntes i organismes que, per aquesta època es crearen per millorar les condicions de vida dels infants.

Nens del tribunal Tutelar de Menors de Barcelona. 12 d'octubre de 1946. Pérez de Rozas. Fons AF-AHCB

Josep Pedragosa dedicà la seva vida a la protecció de menors i a la rehabilitació dels delinqüents en règim obert. Fou capellà de la presó Model de Barcelona, fundà la Casa de Família (1905) i la granja-escola de Plegamans (1910), al servei de la infància abandonada. Comissari de beneficència de l'Ajuntament de Barcelona, fundà la colònia industrial de Nostra Senyora del Port i la colònia agrícola per a adults a Martorelles. Publicà: *La educación familiar* (1914), *La función de los Tribunales para niños* (1914), *Organización de la beneficencia* (1927), *Los problemas de la beneficencia* (1935), etc. A la postguerra visqué en la indigència i en l'oblit. Albó, sociòleg i advocat, va crear el 1897 el Patronat de Nens i Adolescents Abandonats i Presos; fou president del tribunal tutelar de menors i director general de presons. Treballà, com Pedragosa, per al progrés del sistema penitenciari i per a la rehabilitació dels infants delinqüents. Va escriure diverses obres, entre d'altres: *Patronato de los niños y adolescentes presos* (1895), *Apuntes para un proyecto de reforma penitenciario* (1901), *La caridad, su acción y organización en Barcelona* (1901), *Corrección de la infancia delincuente* (1905). Encara que tenien objectius

comuns, Albó va treballar més des de l'administració i Pedragosa es va ocupar més de l'acció directa i pedagògica.

Nins acollits a la Institució Natzaret del Tribunal Tutelar de Menors de Balears 1924. Fotografia de Josep Vila Coll

Les mesures de protecció de la infància, en general, i de la marginada en especial, es varen anar desenvolupant a les primeres dècades del segle XX a Catalunya, a les Illes Balears i a València. El 1920 es creà el Tribunal Tutelar de Menors de Tarragona, el 1921 el de València, el 1925 el de Palma i el 1928 els de Lleida i Girona. Amb la creació d'aquests tribunals es produí un avanç des de l'òptica educativa pel que fa al tractament dels menors problemàtics amb la finalitat de la seva reinserció social.

Per saber-ne més:

SANTOLARIA SIERRA, F. *La obra pedagógica de Josep Pedragosa: Reeducación Social*. Barcelona: Direcció General de Protecció i Tutela de Menors, Generalitat de Catalunya, 1984.

SANTOLARIA SIERRA, F. *Marginación y Educación*. Barcelona: Ariel, 2000.

SÁNCHEZ-VALVERDE VISUS, Carlos. *La Junta de Protección a la Infancia de Barcelona, 1908-1985: Aproximación Histórica y Guía Documental de su Archivo*. Tesis doctoral dirigida pel Dr. Josep González Agàpito, Universitat de Barcelona, 2007.

EL QUE HA ESDEVINGUT

III JORNADAS DE LA SOCIEDAD PARA EL ESTUDIO DEL PATRIMONIO HISTÓRICO EDUCATIVO. Museo Pedagógico de Aragón, 1, 2 i 3 d'octubre

Durant els dies 1, 2 i 3 d'octubre s'han celebrat en el *Museo Pedagógico de Aragón* les *III Jornadas de la Sociedad para el Estudio del Patrimonio Histórico Educativo*. Aquestes jornades eren la continuació de les que tingueren lloc el mes de maig de 2007, en el *Centro Internacional de la Cultura Escolar* (CEINCE) de Berlanga de Duero, a Sòria, i de les primeres realitzades a Santiago de Compostel·la, on es va constituir formalment l'esmentada Societat (SEPHE).

La temàtica central de les jornades ha estat el rol i la responsabilitat que els museus dedicats a la història de l'ensenyament han de tenir pel que fa a la recuperació i divulgació d'uns models d'institucions educatives, de metodologies i recursos didàctics, i d'uns docents que

protagonitzaren, il·lusionats, aquells intents d'evolució i millora pedagògica entorn dels anys 30, posteriorment interromputs per l'alçament militar, l'inici de la Guerra Civil i la dictadura posterior.

Si el temps, el desinterès social i la desídia administrativa sembla que s'hagin posat d'acord a fi que una gran quantitat de materials i documents de la nostra història educativa s'hagin perdut, sobre aquesta etapa educativa també hi han actuat el sectarisme i la venjança. Per aquest motiu semblà oportú dedicar aquestes III Jornades de la SEPHE a aquest període de la nostra història de l'educació.

Inaugurades en el saló d'actes del Centro de Profesores y Recursos de Huesca, la primera jornada s'inicià amb l'exposició del tema «Protagonistas de una des-memoria impuesta. Los maestros y sus relatos de vida», ponència a càrrec de Sara Ramos Zamora, de la Universidad Complutense de Madrid, qui presentà, amb gran nombre d'històries personals i vivències, tot el procés de depuració que patí el magisteri de la Segona República, uns mestres que s'esforçaren per dignificar una professió, fins aleshores, poc valorada socialment. A continuació es presentaren comunicacions des de distints enfocaments i perspectives, que aportaren una visió més àmplia del tema exposat. La jornada acabà en el Museo Pedagógico, d'Aragó, amb una visita ràpida a les seves instal·lacions, on precisament es pogué apreciar aquest transcórrer del fet educatiu a través del temps, i en el qual el període motiu d'estudi de les jornades quedà ben reflectit en materials d'alumnes, textos utilitzats i posteriorment reprimits, records de mestres de l'època, etc.

Els participants pogueren gaudir de l'actuació d'un cor format per professors i professores de l'IES Sierra de Guara, d'Osca, i, per acabar, se'ls oferí una degustació de vins i productes de la terra d'un comerç decimonònic, *La Confianza*, un dels llocs més típics i entranyables de la ciutat.

La segona jornada de treball s'inicià amb la ponència de Juan Manuel Fernández Soria, de la Universitat de València, titulada «Memoria de una institución. Voces recuperadas del Instituto para Obreros». Aquella experiència original de l'institut de València i els testimonis d'alguns dels qui la visqueren, d'una o altra manera, interessaren i apassionaren en molts moments gràcies, sobretot, a la claredat de l'exposició i als nombrosos documents gràfics amb els quals el professor Fernández Soria acompanyà la seva exposició. A continuació es presentaren comunicacions sobre temàtiques diverses, i se celebrà l'assemblea de la societat en què es va elegir i nomenar una nova junta directiva.

Després del dinar es va fer una excursió amb visita guiada al castell de Loarre. Els sobtats canvis de temperatura, freqüents en aquelles terres aragoneses, feu que en certs moments fins i tot es passés fred. Així i tot, possiblement la impressionant fortificació del segle XI, mostrada pel guia de manera amena i simpàtica, farà que aquesta visita no s'oblidi fàcilment. Del castell es dirigiren al *Centro Museístico La Escuela Rural*, situat en el petit poble de Linás de Marcuello. La visita fou un repàs al que ha estat un model d'escola i magisteri ja desapareguts. L'escola rural, l'escola de nins i nines, durant anys fou l'única possibilitat formativa d'una societat que vivia pel i del camp. El record de «Mi infancia y juventud» de l'insigne Ramón y Cajal, situa en aquest petit poble algunes de les seves reflexions, exposades en el *Centro Museístico La Escuela Rural*.

El divendres 3 d'octubre, darrera jornada de treball, començà amb l'exposició del tema «Utopía y realidad de las prácticas escolares y renovadoras en España (1900-1939)», ponència a càrrec de José María Hernández Díaz, de la Universitat de Salamanca, qui oferí una visió global del dens període analitzat en aquestes jornades, centrant-se, sobretot, en aspectes pràctics, com recursos i productes escolars, després d'un intens treball de revisió d'inventaris, textos més populars i quaderns de classe. Amb les comunicacions posteriors se sumaren gairebé una trentena d'aportacions diverses recollides al llarg dels tres dies de treball, que permeteren una interessant reflexió sobre el valor del nostre patrimoni historicoeducatiu.

El llibre de ponències i comunicacions, presentat a l'inici de les jornades, i del qual es fa una ressenya en aquest mateix butlletí, és una bona eina per repensar i aprofundir en els temes treballats, així com per animar tothom a retrobar-se en les properes jornades, que possiblement se celebraran a Vic l'any 2010.

**Exposició: «República, universitat i autonomia (1931-1939): la República i la Universitat de Barcelona»
Barcelona, del 16 de setembre al 31 d'octubre de 2008**

Dates: del 16 de setembre al 31 d'octubre de 2008

Horari: de dilluns a divendres de 9 a 21 h

Lloc: vestíbul de l'Edifici Històric (Gran Via de les Corts Catalanes, 585)

L'objectiu d'aquesta exposició és presentar la gestació i el desenvolupament de la Universitat Autònoma de Barcelona entre els anys 1933 i 1939, període que es pot definir com l'exponent de l'intent de renovació de les estructures de la universitat espanyola per superar els sistemes i l'organització de la docència desenvolupats a la Restauració, i d'equiparar el sistema universitari espanyol al model anglosaxó, considerat a la dècada de 1930 com el més avançat del món.

El primer àmbit analitza el debat sobre la reforma de les velles estructures universitàries anteriors a l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia Universitària el 1933, a partir dels primers intents de regeneració impulsats pel I i II Congrés Universitari Català i l'organització dels Estudis Universitaris Catalans com a fórmula per crear una universitat catalana deslligada de les estructures acadèmiques de l'Estat.

El segon bloc mostra els processos que envoltaren la proclamació de la República i que van culminar amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya l'any 1932, i com aquests processos constituïren el marc de l'autonomia universitària, des dels primers intents d'autonomia de la Facultat de Filosofia i Lletres (1931) fins a l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de la Universitat de Barcelona l'any 1933. Així mateix, s'analitza el paper del Patronat de la Universitat de Barcelona i el procés d'elaboració de l'Estatut, i també les línies definidores d'aquest.

El tercer bloc de l'exposició presenta la Universitat Autònoma de Barcelona com una universitat nova, en els seus trets diferenciadors: una universitat catalana, una universitat democràtica, una universitat moderna i científica; però també una universitat dividida per les lluites de grups de pressió al seu si per controlar el procés, i una universitat assetjada, des del Govern i el Parlament, pels opositors al Patronat. En qualsevol cas, una universitat exponent de l'excel·lència acadèmica i investigadora, amb figures de prestigi —com la del mateix rector, Pere Bosch Gimpera, arqueòleg i prehistoriador— o altres personatges il·lustres de la nostra cultura (Carles Riba, Jordi Rubió i Balaguer, etc.).

La vida de la Universitat Autònoma centra el quart àmbit de l'exposició. S'hi analitza el marc polític previ a la Guerra Civil (febrer - juliol de 1936) com a font d'enfrontaments, el període del Comissariat de la Universitat Catalana (juliol de 1936 - octubre de 1937), la recuperació de l'autonomia (1937 - 1938) i, finalment, el darrer any de la Guerra, amb les convulsions dels bombardejos sobre la ciutat, la fi de la Universitat Autònoma i la caiguda de Barcelona el gener de 1939.

Finalment, la Universitat de Barcelona sota el primer franquisme és el tema del cinquè bloc. Els exilis, les represàlies i, sobretot, les noves directrius impulsades per les figures d'Emilio Gimeno Gil i, especialment, de Francisco Gómez del Campillo, rector entre el 1941 i el 1945, ens dibuixen el panorama de la Universitat sota la dictadura.

Amb aquesta exposició, la Universitat de Barcelona recupera i explica una part decisiva de la seva història, que és, alhora, una part fonamental de la història de Catalunya en un període convuls.

INFORMACIONS D'INTERÈS

13e Symposium international des musées de l'éducation et des collections de patrimoine scolaire.

Lecture suivie à l'école primaire en 1956,
photo IPN
Musée National de l'Éducation / INRP de
Rouen

De l'1 al 4 de juliol està convocat el 13e Symposium international des musées de l'éducation et des collections de patrimoine scolaire que es reunirà a l'Institut National de Recherche Pédagogique, Musée National de l'Éducation / INRP de Rouen. El tema de les jornades és el d'«Imatge i pedagogia: perspectives internacionals». Podeu trobar-ne més informació a la pàgina: <<http://www.inrp.fr/musee/symposium>>

ISCHE 2009: An international conference about the history of popular education

El comitè que organitza l'International Standing Conference for the History of Education (ISCHE), que en la seva 31a sessió es desenvoluparà entre els dies 26 i 29 d'agost a Utrecht (Països Baixos), convida els investigadors de tot el món a presentar-hi les seves contribucions.

El tema de la 31a sessió d'ISCHE versarà sobre: Educant la gent, la història de l'educació popular. L'*educació popular* —*Popular education*, en anglès; *Education populaire*, en francès; *Volkserziehung*, en alemany; i *Educación popular*, en castellà— és un concepte amb molts significats. La seva definició ha canviat gradualment: educació pública; educació per a tothom; educació els propòsits de la qual són la promoció de virtuts cíviques entre la població; educació del pobre i necessitat, etc. Dins l'ampli espectre d'activitats que constitueixen l'educació popular, el comitè organitzador de l'ISCHE 2009 hi ha distingit cinc subtemes: educació popular i il·lustració; educació popular i religió; educació popular i política; educació popular i gènere; i educació popular i colònies.

Les persones interessades a presentar-hi comunicacions han de tenir en compte que:

- Tots els resums (*abstracts*) han d'enviar-se mitjançant el lloc web de l'ISCHE 2009: <<http://edugate.fss.uu.nl/ISCHE2009/>>
- Per a un *resum* és permès d'utilitzar un màxim de 500 paraules, sense incloure els gràfics.
- Els *resums* s'han de presentar en anglès, però els texts complets es poden presentar en anglès, francès, alemany o castellà.
- La presentació de la comunicació inclou una presentació oral de 20 minuts i 10 minuts per al debat.
- Una vegada s'hagin enviat els *resums* es rebrà un correu electrònic de confirmació, si s'ha acceptat la comunicació.
- Els terminis per presentar *resums* és el 31 de desembre de 2008 (se'n notificaran les acceptacions l'abril de 2009).

Exposició: Ramon Llull. Història, pensament i llegenda

A l'entorn de Ramon LLull. Història, pensament i llegenda

L'exposició ofereix una oportunitat única de conèixer la vida i l'obra de Ramon Llull. Mallorquí de naixença, aviat es va sentir imbuït per la inspiració divina, que l'havia de dur a la recerca

intel·lectual d'un art capaç de convèncer la humanitat i d'unificar totes les ciències en una mateixa fe cristiana.

Obsessionat per convertir els infidels a la fe catòlica i mogut per un sentit de l'espiritualitat incomparable, va viatjar incansablement per tal d'obtenir l'ajuda dels poderosos: reis, prínceps i papes, en favor de la seva causa. De formació autodidacta, la seva doctrina va ser escoltada en els centres intel·lectuals més importants de l'època, com la Universitat de la Sorbona. Després de la seva mort va començar-ne la llegenda i també va construir-se'n el mite.

Què podem treballar amb l'exposició? Coneixerem de prop l'obra que ha fet de Ramon Llull una icona del pensament i de la cultura mediterranis i un mite d'identitat de les terres de parla catalana. La seva vida ens servirà per entendre els esdeveniments dels quals fou testimoni, com la pèrdua de Jerusalem (1244) o la caiguda i el procés dels templers (1307), i ens plantejarem quins arguments esgrimien tant aquells que el van condemnar com els que el van venerar com sant.

Nivells recomanats: cicle mitjà i superior de primària, ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà

Horari

De dilluns a divendres, a les 9.30, a les 11 i a les 12.30 h

Durada: 1 h 30 min

Preu

Activitat gratuïta

Grups: grup / classe màxim 30 alumnes

De l'1/10/2008 a l'11/01/2009

Lloc: CaixaForum Palma

Adreça: Plaça de Weyler, 3

Localitat: Palma (Illes Balears)

Tipus d'activitat: visita dinamitzada

La figura de Ramon Llull ha esdevingut amb el pas dels segles una icona del pensament i de la cultura mediterranis.

Gràcies a la seva llarga vida, va ser testimoni dels esdeveniments més importants de la seva època: la pèrdua de Jerusalem (1244), l'expulsió dels jueus de França l'any 1306, la caiguda i el procés dels templers (1307), el concili de Vienne (1311), etc. Va conèixer diferents papes, i es va relacionar directament o indirecta amb alguns dels intel·lectuals més notables del seu temps: Ramon de Penyafort, Ramon Martí, Arnau de Vilanova, o el rabí Salomó ibn Adret de Barcelona.

Després de la seva mort, va començar la seva llegenda i també es va construir el seu mite. Venerat per alguns com sant, va ser condemnat per altres, com l'inquisidor Nicolau Eimeric, que va perseguir-ne els seguidors i les obres. Tractat d'alquimista, nigromàntic i mag, sovint se li van atribuir obres que ni tan sols mai no va imaginar.

Elevat a la categoria de símbol de la llengua durant l'època de la Renaixença, i constituït al llarg dels segles com a mite d'identitat de les terres de parla catalana, Ramon Llull ha estat al mateix temps el *Beat de Mallorca*, i una de les figures més importants i controvertides de l'edat mitjana europea.

Aquesta exposició mostra les principals peces relacionades amb Llull i el lul·lisme, com el *Breviculum* de Thomàs le Myésier, que mai no s'ha exposat a Mallorca, i també altres peces que s'han restaurat i recuperat per a l'exposició. Aquesta mostra fa, en definitiva, una revisió del pensament, l'obra i la transcendència del personatge fins als nostres dies, des d'una visió didàctica i entenedora.

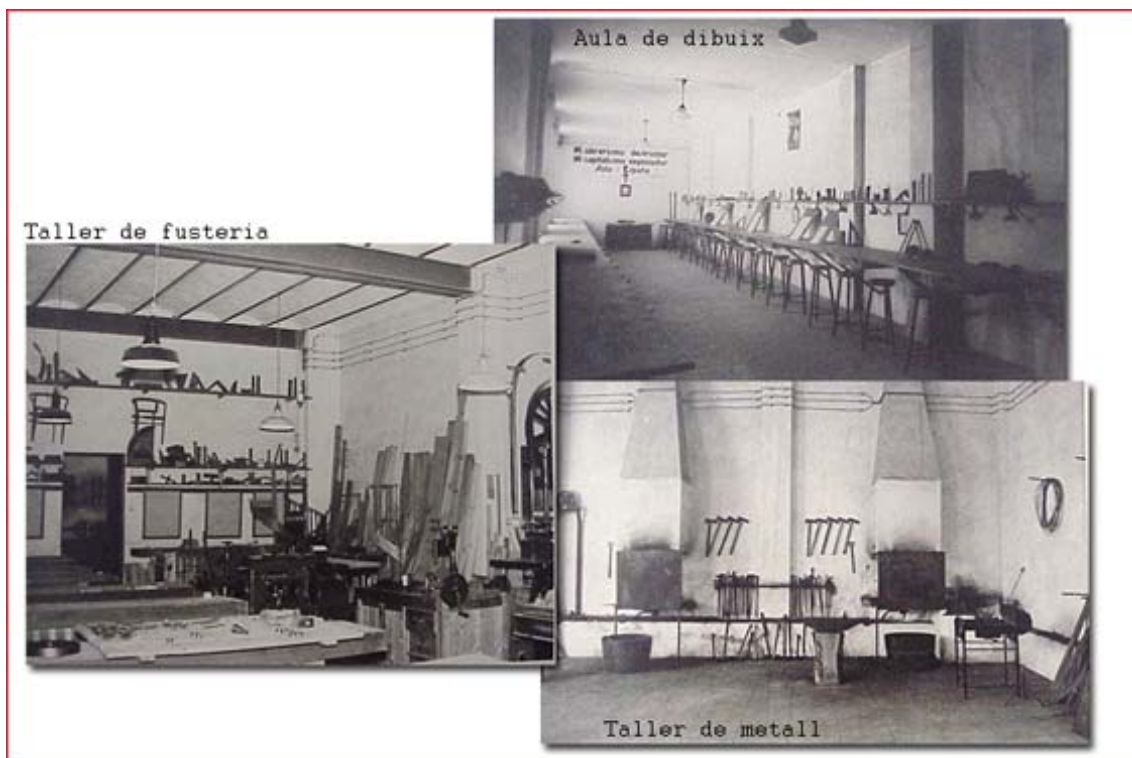
Les imatges fotogràfiques com a font per a la Història de l'Educació

Des del Grup d'Estudis d'Història de l'Educació de la UIB estem treballant, en el marc d'un projecte finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia, les imatges fotogràfiques com a font per a la història de l'educació, i més en concret com a font per esbrinar els canvis i les continuïtats que suposà el moviment de renovació educativa esdevingut durant el primer terç del segle XX a les Illes Balears.

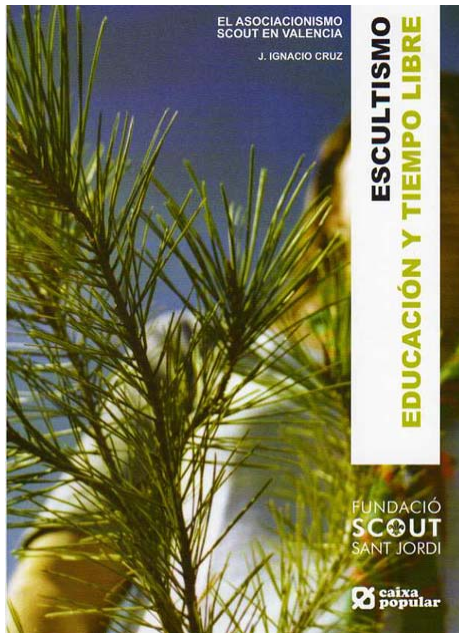
L'objectiu d'aquest projecte és localitzar i analitzar la documentació fotogràfica existent sobre educació des de l'inici del segle XX fins al final de la Guerra Civil a les Illes Balears, així com ajudar a la seva conservació. Altrament, però, també es pretén desenvolupar nous models per a l'explotació de la imatge com a font historicoeducativa i no simplement com a recurs il·lustratiu.

Dins aquesta línia hem començat a treballar en la localització, anàlisi i conservació d'imatges fotogràfiques del món educatiu illenc del període indicat, així com en la reflexió historiogràfica sobre l'ús de la imatge fotogràfica com a font per historiar el nostre passat educatiu. Davant el repte de proposar i experimentar nous models interpretatius de les imatges, una de les primeres activitats realitzades pel nostre grup ha estat l'organització d'un seminari intern per a debatre, amb professionals del tema, les possibilitats metodològiques de la imatge tant per a la història en general, com per a la història de l'educació en particular. Amb aquest objectiu, el 6 de maig de 2008 comptàrem amb la presència del Dr. Bernardo Riego, de la Universitat de Cantàbria, i de la Dra. Maria del Mar del Pozo, de la Universitat d'Alcalà de Henares, amb qui compartírem una intensa jornada de treball i reflexió, articulada a partir de les valuoses aportacions d'ambdós especialistes.

A hores d'ara el nostre grup continua treballant en la recerca i conservació d'imatges fotogràfiques, amb la seva anàlisi per a la interpretació del moviment de renovació educativa, i amb la reflexió historiogràfica sobre la fotografia com a font, i no sols com a recurs il·lustratiu de textos.

Antiga escola de mestratge

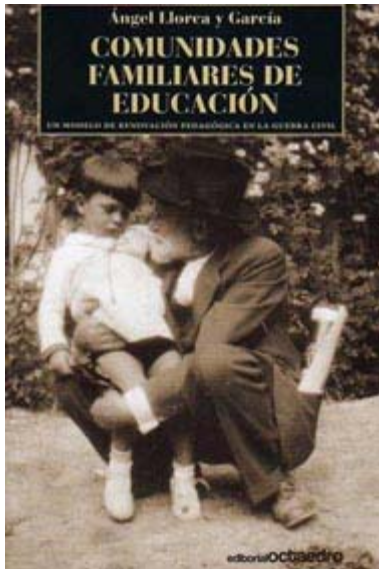
CRUZ, J. L. *Escultismo, educación y tiempo libre. El asociacionismo scout en Valencia*. València: Fundació Scout Sant Jordi, 2008, 304 pàg.

La Fundació Scout Sant Jordi va néixer l'any 1997 amb la finalitat de col·laborar amb l'escoltisme actiu a la Comunitat Valenciana i proporcionar suport material i econòmic a les seves activitats. Entre els objectius fundacionals es troba el de realitzar i divulgar treballs i estudis sobre la història de l'escoltisme i la projecció actual de l'associacionisme juvenil. Amb motiu de la commemoració del centenari del moviment *scout* mundial, la Fundació ha impulsat una nova edició actualitzada d'aquesta obra del professor José Ignacio Cruz Orozco, que ja va ser considerada temps enrere una investigació cabdal sobre els orígens i el desenvolupament de l'escoltisme a terres valencianes. El seu contingut, acurat i amè alhora, ens introdueix en les claus històriques i els reptes de futur del nostre moviment, sens dubte una referència inexcusable dins l'àmbit de l'associacionisme juvenil valencià.

AGULLÓ DÍAZ, M. del Carmen. *Mestres Valencianes Republicanes*. València: Universitat de València, 2008, 259 pàg. ISBN: 978-84-370-7155-8

En el conjunt de treballs historiogràfics realitzats sobre la Segona República espanyola, tal vegada siguin els de magisteri els que més es trobin a faltar, si volem endinsar-nos en les reformes esdevingudes al llarg d'aquells cinc anys, a través de les pràctiques quotidianes a les escoles, i des de la participació directa dels seus protagonistes: els mestres. En aquest sentit, el llibre que ressenyem, de M. del Carmen Agulló, omple un buit important de la nostra historiografia educativa amb el recull efectuat dels testimonis de cinc mestres valencianes que van contradir, juntament amb moltes altres que ja no són aquí, el model de dones submises, resignades o silencioses, reproductores de l'estereotip femení de mestra en l'escola. Les protagonistes — Carmen García de Castro, Francisca Sanchís Ferrer, Amparo Navarro Giner, Guillermina Medrano Aranda i Enriqueta Agut Armer— ens remetent a unes existències gojoses i perseguides, compromeses i hereves, moltes d'aquestes, dels principis de la ILE que, a través de les seves pràctiques, aconseguiren perviure. L'obra, a través d'aquestes microhistòries, ens permet tenir una mirada distinta i nova sobre l'educació de les dones valencianes en la Segona República i del conjunt de la historiografia educativa. Però en la mesura que la proposta consisteix a analitzar espais, pràctiques, discursos, vincles polítics (feministes, pacifistes, humanistes, pedagògics, etc.) o compromisos educatius, aquestes històries de vides ens parlen d'experiències col·lectives més enllà de l'especificitat de la pràctica escolar valenciana: ens remetent a les experiències compartides per moltes altres mestres que, com elles, també van constituir *llinatges de dones docents*.

LLORCA GARCÍA, A. *Comunidades familiares de educación. Un modelo de renovación pedagógica en la Guerra Civil*. Estudio introductorio de María del Mar del Pozo. Barcelona: Octaedro, 2008, 211 pàg.

Obra que recull l'experiència pedagògica realitzada en El Perelló (València) amb un grup de nenes i nens evacuats de Madrid durant la Guerra Civil. Les comunitats familiars d'educació foren una colònia escolar en la qual els infants vivien un ambient familiar i rebien una educació integral presidida pels valors de llibertat i de responsabilitat personal. L'impulsor d'aquesta experiència fou Àngel Llorca García, mestre de reconegut prestigi l'ideal pedagògic del qual va estar molt influenciat per la ILE i pel moviment renovador internacional d'Escola Nova. Aquest llibre recull l'assaig del mestre Llorca així com un estudi sobre aquest realitzat per la Dra. Maria del Mar del Pozo, tot intentant recuperar aquesta experiència educativa que va servir de model per a altres desenvolupades durant la Guerra Civil.

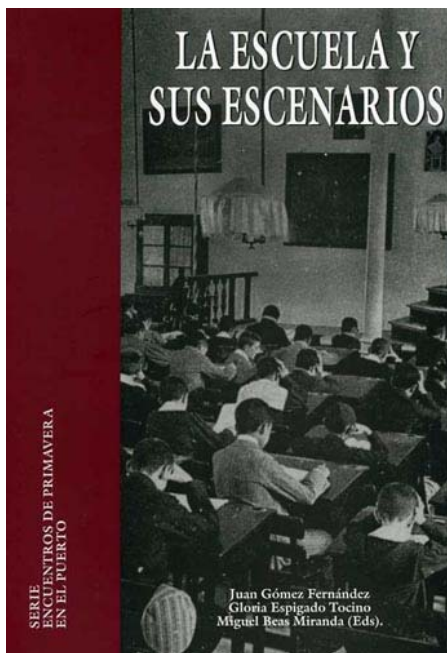
Museos Pedagógicos. La memoria recuperada. Osca: Museo Pedagógico de Aragón, 2008, 440 pàg.

Llibre en el qual es recullen les reflexions i aportacions de professors universitaris i d'especialistes en patrimoni historicoeducatiu, que es reuniren al Museo Pedagógico de Aragón, l'octubre de 2008 amb motiu de les III Jornades científiques de la Sociedad para el Estudio del Patrimonio Histórico-Educativo (SEPHE). A través de les aportacions recollides en aquest llibre, s'intenten reivindicar els museus pedagògics com a institucions propícies per al foment de la recuperació de la memòria escolar. Queden pendents la recuperació de noms, mestres, projectes, institucions, etc., mitjançant els quals es va pretendre construir un món millor, i en aquesta línia treballen els museus pedagògics actuals, així com la SEPHE com a societat científica per a l'estudi del patrimoni historicoeducatiu.

PORTELL, Ramon.; MARQUÈS, Salomó. *Mare de Déu, quina escola! Els mestres contra Franco*. Badalona: Ara llibres, 2008, 200 pàg.

Un homenatge als mestres que lluitaren sota el franquisme per una educació de qualitat. El 1939, amb el final de la Guerra, començava un nou sistema educatiu que representava una regressió espectacular respecte de l'avançada escola de la República. Els mestres republicans que no s'havien exiliat o desaparegut en la Guerra van haver d'abandonar l'exercici de la professió o passar dures purgues. *Mare de Déu, quina escola! Els mestres contra Franco* és un exhaustiu repàs de quaranta anys d'exercici de la docència; des de les difícils condicions de la postguerra als moviments alliberadors de la transició, un repàs a noms propis com els de la pedagoga Marta Mata, l'escola de mestres Rosa Sensat o les primeres escoles catalanistes i progressistes que es van obrir a Barcelona i rodalies.

GÓMEZ FERNÁNDEZ, Juan.; ESPIGADO TOCINO, Gloria.; BEAS MIRANDA, Miguel (ed.). *La escuela y sus escenarios (Actas de los IX Encuentros de Primavera en el Puerto)*. El Puerto de Santa María: Concejalía de Cultura del Ayuntamiento de El Puerto de Santa María [Serie Encuentros de primavera en el Puerto nº 10], 2007, 326 pàg. ISBN: 978-84-89141-94-0

A final de maig de 2006, i en el marc dels «Encuentros de Primavera de la Universidad de Cádiz en el Puerto de Santa María», se celebrà el III Col·loqui Internacional de SPICAE (*Societas pro Investigatione Comparata Adhesa Educationi*) amb la participació de professors i investigadors d'Itàlia, França, Portugal i Espanya. Aquestes trobades, que celebra la SPICAE cada tres anys, tenen com a missió reflexionar sobre els problemes que l'educació ha plantejat i continua plantejant en els països esmentats. L'intercanvi de resultats d'investigacions, així com la propostes de futur, formen la base sobre la qual es fonamenten els esmentats col·loquis i les intervencions dels ponents. A la trobada, que tractava el tema *Las culturas de la*

escuela en la Europa del sur en el siglo XX, s'analizaren els processos de construcció de la cultura escolar i la participació de l'entorn en aquesta. Es va debatre sobre l'escola i els seus escenaris, els temps i els ritmes d'escolarització, els actors de l'escola (mestres i alumnes), el currículum escolar, o les mediacions en la pràctica escolar (mètodes i recursos), entre d'altres, sempre des de la perspectiva de la història comparada. El llibre que ens ocupa recull les conferències i comunicacions dels membres de la SPICAE i altres col·laboradors al voltant dels eixos abans citats. En aquest sentit, les seves reflexions sobre el nostre passat escolar i les propostes per al segle XXI representen una aportació indispensable per a aquells que vulguin apropar-se a la realitat educativa de l'Europa del Sud.

COLOM CAÑELLAS, Antoni J. *La Institució Mallorquina d'Ensenyament*. Palma: Edicions Documenta Balear [Quaderns d'Història Contemporània de les Illes Balears, 60], 2008, 64 pàg. ISBN: 978-84-96841-77-2

Volum 60è dels *Quaderns d'Història Contemporània de les Illes Balears* que se centra en l'anàlisi d'una de les experiències pedagògiques més avançades i interessants de l'escenari de les Illes: l'Escola Mercantil, amb posterioritat anomenada *Institució Mallorquina d'Ensenyament* (1880-1887). Tot i tenir una vida curta, l'experiència esmentada, tal com reflecteix Antoni J. Colom en el llibret que ressenyem, va suposar una de les experiències educatives mallorquines més innovadores del vuit-cents i del nou-cents. Impulsada per polítics i intel·lectuals com Alexandre Rosselló i Mateu Obrador, es basà en els plantejaments krausistes de la *Institución Libre de Enseñanza*, i generà una forta polèmica en la societat mallorquina de l'època. La trajectòria d'aquest centre educatiu reflecteix perfectament les pugnes socials i ideològiques que sorgiren durant el trànsit de les nostres illes cap a la modernitat, tal com queda palès en aquesta publicació.

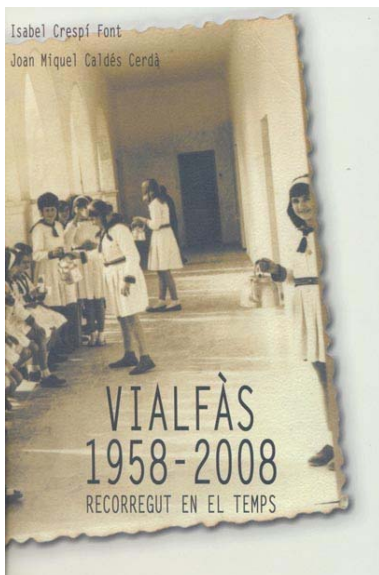
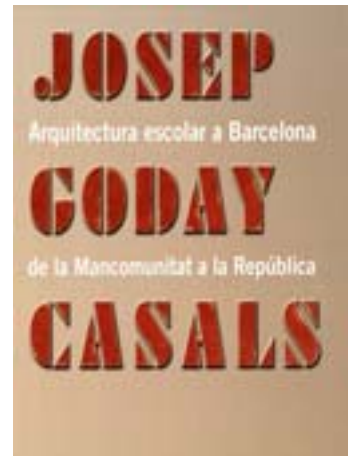
RIBAS, MARTÍ.; GARCÍA, Ricard. *25 anys d'Escola Intermunicipal del Penedès. Una experiència pedagògica.* Vilafranca del Penedès: Edicions i Propostes Culturals Andana, 2007, 157 pàg. ISBN: 978-84-935443-9-3

El llibre explica els orígens i la gestació, per part dels primers ajuntaments democràtics de Sant Sadurní d'Anoia i d'una colla de pobles veïns, de l'Escola Intermunicipal. També s'hi inclouen diversos capítols sobre els primers temps de l'Escola, els seus trets d'identitat o les diferents etapes viscudes durant 25 anys. I s'exposen, als darrers capítols, les diverses visions que tenen aquelles persones que —ja sigui des dels ajuntaments com des de la direcció del centre—han estat responsables de l'Escola Intermunicipal, així com diverses valoracions sobre el seu paper en els municipis on està implantada.

JOSEP GODAY CASALS. ARQUITECTURA ESCOLAR A BARCELONA. DE LA MACOMUNITAT A LA REPÚBLICA.

Coordinadors: A. Cubeles Bonet i M. Cuixart Goday. Editors: J. Capsada i M. Ribalta. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008, 365 pàg. ISBN: 978-84-9850-073-8

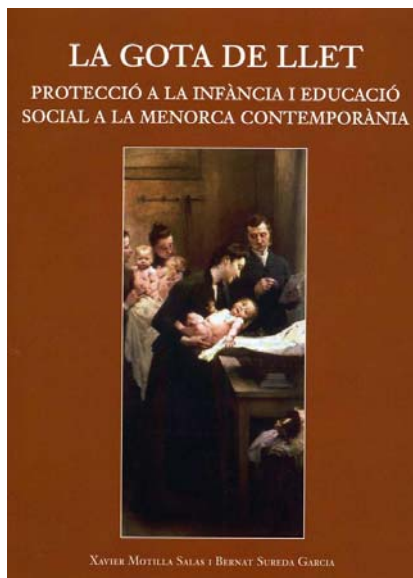
El llibre descobreix l'obra de Josep Goday Casals (amb textos i imatges inèdits), l'arquitecte de les escoles belles creades els anys vint i trenta del segle passat per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, però que la Guerra Civil n'aturà el desenvolupament. L'arquitectònica de Goday, vinculada amb el moviment de renovació pedagògica, concebia l'escola com un instrument de canvi i de cohesió social, per fer possible l'avenç de la ciutat i del país.

CRESPÍ FONT, Isabel.; CALDÉS CERDÀ, Joan Miquel. *Vialfàs 1958-2008. Recorregut en el temps.* Sa Pobla: Ajuntament de sa Pobla, Arts Gràfiques Gelabert, 2008.

Dins els actes de commemoració del cinquantè aniversari de la inauguració del CP Nostra Senyora de Vialfàs de sa Pobla, hi trobem la presentació d'aquest llibre. Els seus autors ens mostren una parcel·la més de la història educativa de sa Pobla. Després d'una breu anàlisi de la situació escolar a la localitat a la primera meitat del segle XX, l'obra se centra en l'evolució de la primera escola graduada per a nines que s'inaugurà al poble l'any 1958. Havien passat vint-i-nou anys des de la inauguració de la primera escola graduada masculina... Al llibre hi podem trobar referències al procés de construcció de l'edifici, i al seu funcionament posterior, distribuït en etapes, fins als nostres dies. Mestres i alumnes que han passat pel centre s'hi trobaran consignats. També podrem conèixer altres aspectes que formen part de l'organització educativa d'un centre dins un període

determinat, així ens parlen d'horaris, de mobiliari i material escolar, de les sortides i excursions realitzades com a recurs metodològic, etc. En definitiva comptem amb una font més de consulta per al descobriment del nostre passat educatiu.

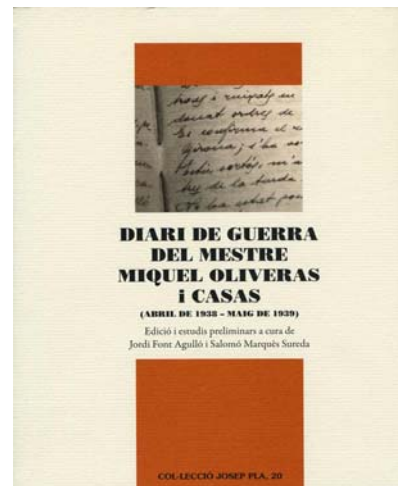
MOTILLA SALAS, Xavier.; SUREDA GARCIA, Bernat. *La Gota de Llet. Protecció a la infància i educació social a la Menorca contemporània*. Maó: Institut Menorquí d'Estudis [Cova de pala, 24], 2008, 340 pàg. ISBN: 978-84-95718-49-5

A final del segle XIX i principi del XX es produeixen una sèrie de factors que atreuen l'atenció cap a la necessitat de millorar les condicions de vida dels infants i disminuir-ne la mortalitat, garantint la seva supervivència en les millors condicions possibles. La infància esdevé un sector social que necessita un esment especial i acurat. La medicina, i especialment la medicina infantil, cada cop atorga més importància a la higiene i a les mesures preventives. La prevenció i aplicació generalitzada dels principis higiènics implica formació i divulgació. La medicina infantil assoleix la dimensió d'un projecte socioeducatiu dirigit especialment a les mares que es consideren les responsables més directes del món de la

llar i de l'atenció als fills. Els consultoris maternoinfantils, com les gotes de llet, les mesures legals a favor de la infància i la creació de les juntes locals de protecció a la infància, la creació i la millora de les escoles d'educació infantil, la difusió de les colònies escolars i d'altres activitats a l'aire lliure formen part d'un projecte global en el qual *higienisme* i *educació* es combinen com a instruments de regeneració social. En aquesta monografia s'analitzen per una banda, la confluència de postulats higienistes i educatius al llarg de l'època contemporània, parant especial esment en el desenvolupament de l'educació social i de la protecció a la infància al nostre àmbit més proper, i, específicament, en l'origen i el desenvolupament d'institucions maternoinfantils com les anomenades *gotes de llet* a França; i, d'altra, diverses institucions i iniciatives higienistes, educatives i de protecció a la infància que sorgiren a principi del segle XX a Menorca, com les juntes de Protecció a la Infància, les guarderies de pàrvuls, les colònies escolars i la Gota de Llet de Menorca, objecte central de l'estudi.

OLIVERAS I CASAS, Miquel. *Diari de guerra del mestre Miquel Oliveras i Casas*. Edició i estudis preliminars a cura de Jordi Font Agulló i Salomó Marquès Sureda. Girona: Diputació de Girona, 2008.

Es tracta del diari que aquest mestre gironí va escriure des de l'abril de 1938 al maig de 1939, i en el qual explicava les seves peripècies, des que marxà de casa seva per incorporar-se a l'exèrcit fins que es llicencià a principi de maig de 1939. El mèrit del document rau en el fet de ser un diari i no unes memòries; un diari que ara és a l'abast de qui el vulgui llegir gràcies a la generositat de la germana i dels fills. S'hi pot llegir el dia a dia de la vida d'un soldat; són interessants les referències que fa a les seves activitats com a milicià de la cultura. Cal destacar-ne dos apartats especials: el que tracta de la batalla de l'Ebre i el de les darreres pàgines del diari amb un canvi radical de sintonia. Al llarg de tot el text es veu la vida d'un mestre republicà i català. Les darreres pàgines fan un canvi colpidor; escrites en castellà, quan tot el diari ho és en català, són d'un abrondament franquista i antirepublicà esfereïdors. El diari es completa amb dos extensos estudis, d'una banda, el de Jordi Font sobre «Anotacions introductòries a propòsit del diari de guerra de Miquel Oliveras» amb interessants anotacions sobre els valors dels diaris per a la historiografia. D'altra, Salomó Marquès presenta la biografia professional del mestre Oliveras en el marc de la política escolar republicana i franquista.

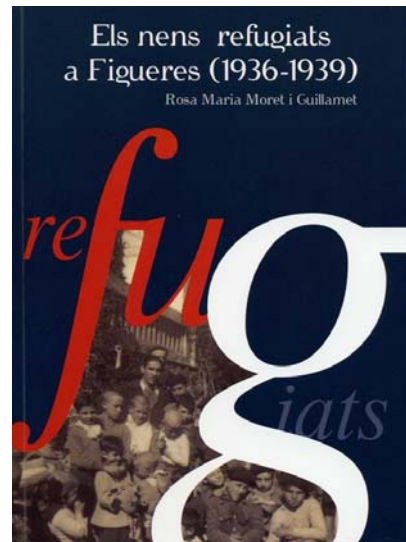
PAYÀ RICO, Andrés. *Aprender jugando. Una mirada histórico-educativa*. València: Universitat de València, Departament d'Educació Comparada i Història de l'Educació, 2008, 213 pàg. ISBN: 978-84-370-7085-8

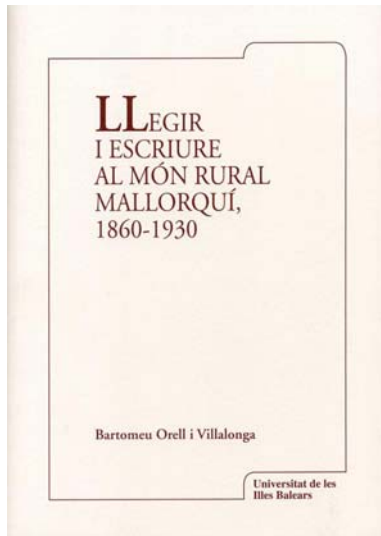
La renovació pedagògica que sorgeix a Europa a la fi del segle XIX va advocar per importants canvis a l'escola. Hom sap que el moviment va pretendre transformar les pràctiques educatives considerades tradicionals (memorístiques, enciclopèdiques, basades en una organització excessivament intel·lectualista, etc.), merament instructives, per una formació integral que abordés totes les facetes de l'ésser humà i arribés a ser agradable i realment útil per als discents. En aquest sentit el joc, activitat en la qual la infància ocupa gran part del seu temps i representa el major dels seus interessos, va ser considerat un element clau de la nova educació. El professor Andrés Payà, en l'obra que citem, analitza la importància del joc en l'educació a partir de la literatura pedagògica que aquest tema ha generat, els debats que ha suscitat, etc., al llarg de l'època contemporània en el

nostre país. En aquest sentit s'estudien els canvis i les resistències que la introducció de l'activitat lúdica en la pràctica educativa ha tingut entre els educadors, a través de l'anàlisi dels discursos favorables, o contraris, a temes com la importància de l'activitat lúdica i la consideració del joc com base de tota educació, la multitud de valors educatius del joc i la seva capacitat de desenvolupar una educació integral, la seva implementació a la institució escolar espanyola, la seva importància com a primera i principal ocupació en l'educació infantil, la seva aplicació a les diferents didàctiques específiques, el rol de l'educador durant el transcurs del joc i la formació dels educadors per a comprendre i aplicar les estratègies lúdiques, etc. En aquest sentit, aquest llibre contribueix notablement a donar llum sobre les diferents consideracions pedagògiques que, des de la meitat del segle XIX i fins als nostres dies, han impulsat els educadors, en el nostre país, a incorporar l'activitat lúdica en el seu quefer educatiu.

MORET I GUILLAMET, Rosa Maria. *Els nens refugiats a Figueres (1936-1939)*. Figueres: Ajuntament, 2007.

Es tracta del treball de recerca que la mestra i professora d'Història de l'Educació de la Universitat de Girona, durant un parell de cursos, va defensar ara fa tres anys. L'Ajuntament de Figueres l'hi ha publicat degudament retocat i ampliat. Aquest text, d'un centenar de pàgines, és important per l'aportació que fa sobre els infants refugiats a la capital de l'Empordà, la comarca fronterera amb França i, per això, amb una presència desmesurada de refugiats. La quantitat d'infants indefensos que arribaren a la ciutat acompanyats pels familiars més directes va ser enorme. També és important perquè hi ha un capítol dedicat als *Aspectes educatius i formatius dels infants refugiats*; un tema no gaire tractat en publicacions d'aquesta mena. En aquests temps de recuperació de la memòria històrica, publicacions com la de Rosa M. Moret tenen més relleu perquè ens permeten conèixer aspectes fins ara desconeguts que són molt més que un exemple d'història local. Es tracta d'un estudi en profunditat sobre el col·lectiu dels infants refugiats, un dels més vulnerables en una guerra. Esperem que ben aviat aquesta recerca es completi amb l'estudi que està fent l'autora de la resta de poblacions de la comarca de l'Alt Empordà (moltes en zona fronterera i lloc de pas cap a França) que ens permetria conèixer en profunditat aquest aspecte de la Guerra Civil força desconegut.

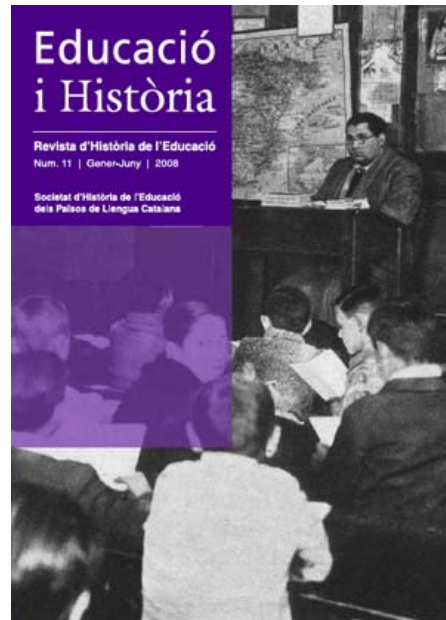

ORELL VILLALONGA, Bartomeu. *Llegir i escriure al món rural mallorquí, 1860-1930*. Palma: Universitat de les Illes Balears [Col·lecció Balearica, Documenta 3], 2008, 331 pàg. ISBN: 978-84-8384-002-3

L'objectiu d'aquest treball és donar a conèixer la recerca sobre la minva progressiva de l'analfabetisme en el món rural mallorquí entre els segles XIX i XX, com a conseqüència dels canvis que originà el naixement d'una societat contemporània com la illenca. L'autor, Bartomeu Orell, ha emprat un abundant ús de les fonts estadístiques que han servit per a un exhaustiu i rigorós estudi sobre l'alfabetització entre els distints sectors socials i per zones geogràfiques de l'illa, estudi que, en el seu origen, fou la tesi doctoral presentada al departament d'Història i Teoria de les Arts de la Universitat de les Illes Balears.

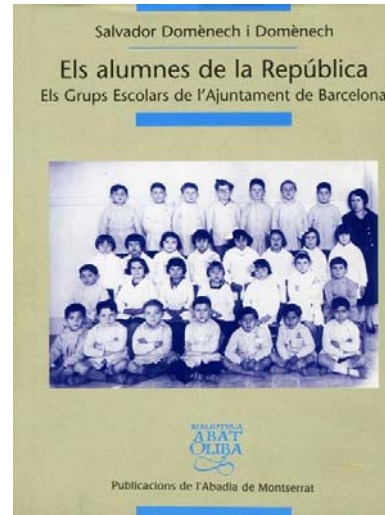
Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació.
Núm. 11.

Ha aparegut el numero 11 (gener-juny) de 2008 de la revista *Educació i Història*. En aquest número s'ha reestructurat el Consell de Redacció que ha quedat format per Joan Florensa Parés, Josep González-Agàpito, Salomó Marquès Sureda i Bernat Sureda, que s'encarrega de la direcció. S'ha incorporat també un Consell Assessor format per: Ernesto Candeias Martins de l'Escola Superior de Educação del Instituto Politécnico de Castelo Branco de Portugal; Marcelo Caruso de la Humboldt-Universität zu Berlin; Héctor Rubén Cucuzza de la Universidad de Luján d'Argentina; Paulí Dávila Balsera de la Euskal Herriko Unibertsitatea; Juan Manuel Fernández Soria de la Universitat de València; Willem Frijhoff de la Vrije Universiteit Amsterdam; Gabriel Janer Manila de la Universitat de les Illes Balears; Luís Miguel Lázaro Lorente de la Universitat de València; Alejandro Mayordomo Pérez de la Universitat de València; Jordi Monés i Pujol-Busquets de la Societat Catalana d'Història de l'Educació; José Maria Muriá Rouret de l'Academia Mexicana de la Historia; Julio Ruiz Berrio de la Universidad Complutense de Madrid; Roberto Sani de la Università degli Studi di Macerata; Pere Solà Gussinyer de la Universitat Autònoma de Barcelona; António Teodoro de la Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias de Lisboa; Alejandro Tiana Ferrer de la Universidad Nacional de Educación a Distancia de Madrid; i Antonio Viñao Frago de la Universidad de Murcia. S'ha incorporat igualment com a secretària de redacció Maria Antònia Roig Rodríguez. El numero inclou un apartat monogràfic sobre l'educació a la Segona República amb articles de: Salomó Marquès Sureda, *L'educació a la II República*; Antonio Molero Pintado, *El pensament educatiu republicà, utopia o realitat?*; Antoni J. Colom Cañellas, *L'actualitat del pensament educatiu republicà*; Eugenio Otero Urtaza, *Els orígens del pensament educatiu de la II República*; Rosa Serra i Sala, *Les escoles en el temps de la guerra. L'aplicació del CENU a l'ensenyament primari a Granollers 1936-1939*; Maria del Carmen Agulló Díaz, *Entre l'entusiasme i l'obstruccionisme: la realitat de l'escola valenciana durant la II República (1931-1939)*; i M. Isabel Miró Montoliu, *L'educació a Catalunya durant la Guerra Civil. L'escola de Tarragona*. L'apartat d'assajos i estudis inclou un article de Willem Frijhoff, *Història de l'educació. Un balanç de l'evolució historiogràfica*. El volum es completa amb diverses ressenyes crítiques.

DOMÈNECH i DOMÈNECH, Salvador. *Els alumnes de la República. Els Grups Escolars de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

Un llibre original. Domènech presenta un estudi molt ben documentat sobre els diferents grups escolars de l'Ajuntament de Barcelona de l'època republicana. En primer lloc exposa la política educativa de l'Ajuntament, una política coincident amb la de la Generalitat que partia de la base que el centre de l'escola és l'infant que, al mateix temps, ha de ser el primer ciutadà del país. Seguidament explica diferents aspectes (professorat, disciplina, coeducació, la llengua, metodologia i didàctiques, activitats complementàries, relacions família-escola, associacions de pares i d'alumnes, etc.) de cada un dels grups escolars. La novetat més important i que dona personalitat pròpia al llibre, per això és un llibre original, és que tots aquests aspectes estan exposats per l'autor i reforçats amb el testimoni dels protagonistes. Poder llegir el record dels alumnes que ho varen viure fa anys hi dona una riquesa històrica que no es troba en altres textos. Un altre apartat està dedicat a les institucions complementàries (colònies escolars, semicolònies, banys de mar i cantines escolars, escoles a l'aire lliure, etc.). L'apartat dedicat a les escoles a l'aire lliure és més breu, però és molt útil perquè ens permet veure l'acció especial que, des de l'Ajuntament de Barcelona, es feia a l'Escola de Bosc de Montjuïc i del Guinardó i a l'Escola del Mar. En els *Annexos* es presenten els noms i cognoms, escola per escola, de totes les persones que hi varen treballar: professorat i personal subaltern. L'excel·lència del llibre rau en tots els testimonis que ha incorporat Domènech en el llibre. La documentació de primera mà fa que sigui una publicació indispensable per a totes aquelles persones que volen conèixer la política i la realitat escolar de la Barcelona republicana.

Aquells que estigueu interessats a donar a conèixer publicacions i/o informacions diverses a través del proper butlletí, ens les podeu fer arribar enviant la informació a les adreces següents: <bernat.sureda@uib.es>, <xisca.comas@uib.es> o <xavier.motilla@uib.es>, o als corresponents de Catalunya, <ramon.tarros@eresmas.net>, o de la Comunitat Valenciana, <m.carmen.agullo@uv.es>, abans de dia 12 de desembre de 2008.

Direcció: Bernat Sureda, Francesca Comas
Secretari: Xavier Motilla Salas
Corresponsals: Ramon Tarrós (Catalunya) i Carme Agulló (Comunitat valenciana)
Correcció lingüística: Rosa de Ozollo
Maquetació: Catalina Ordinas

DL PM-2519-2002

En aquest número han col·laborat: Pedro Luís Moreno, Victor Juan Borroy, Rafael Jiménez.

Edita: Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, Àrea de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears.
Amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans.

Institut
d'Estudis
Catalans

